

BANK XIZMATLARINI RAQAMLSHTIRISH VA UNING AFZALLIKLARI

Xolmirzayev Furqatbek Muxtarjonovich

“University of Economy and Pedagogy” Asisitenti

Maxmudov Rasuljon Bahodirovich

“University of Economy and Pedagogy” Asisitenti

Annotatsiya: *Raqamli bank- mijozga innovatsion texnologiyalar asosida masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi bank yoki uning tarkibiy bo'linmasi. Hozirgi kunda bank tizimida mijozga qulay, arzon va vaqtni tejaydigan xizmatlar ko'rsatishni tashkil etish dolzarbdir. Umuman olganda iqtisodiyotning raqamli modernizatsiyasi xozirgi kunda juda ham aktual masalalardan biri hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *raqamli bank, elektron tijorat, avtomatlashtirish, mobil tizimlar, smart bank.*

DIGITALIZATION OF BANKING SERVICES AND ITS ADVANTAGES

Abstract: *Digital bank is a bank or its structural division that provides remote banking services to the client based on innovative technologies. Nowadays, it is urgent to provide convenient, cheap and time-saving services to the client in the banking system. In general, digital modernization of the economy is one of the most urgent issues today.*

Keywords: *digital bank, electronic commerce, automation, mobile systems, smart bank.*

KIRISH

Jahonning eng yetakchi yangiliklar agentligi Business Insiderning ma'lumotlariga ko'ra, oxirgi besh yilda sun'iy intellektdan foydalangan holdagi moliyaviy kelishuvlarning hajmi 10 barobarga oshgan va miqdori 1,5 milliard dollariga yetgan. Bunda, eng katta o'zgarishlar bank sektorida kuzatilgan. Masalan, Xitoyda milliy kriptovalyuta tizimi sinovdan o'tkazilayapti, dunyodagi eng katta banklardan biri HSBC Holdings plc. Mutaxassislarining fikrlaricha, yaqin o'n yillarda information texnologiyalar inson hayotini, biznesni va global iqtisodiyotni tubdan o'zgartirib yuboradi. Katta yigirmalikdagi mamlakatlar ichida raqamli sektorning YMD dagi qiymati eng katta mamlakat Buyuk Britaniya hisoblanadi. Boston Consulting Group analitiklarining hisoblashlariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot bo'yicha boshqa rivojlanayotgan davlatlar yetakchilardan o'rtacha 8-10 yilga orqada qolgan. Ammo agarda hech qanday chora-tadbirlar ko'rilmasa, 3-5 yildan so'ng orqada qolish 15-20 yilga ham yetishi mumkin.. Afsus bilan qayd etish lozimki, jahon iqtisodiy forumi ma'lumotlariga ko'ra mamlakatimiz bu ko'rsatgich bo'yicha oxirgi o'rinlardan birida turadi. Moliyaviy sektorda huddi shu tufayli ro'y berayotgan salbiy oqibatlarni yengib o'tish uchun milliy iqtisodiyotda raqamli iqtisodiyotni keng ko'lamda qo'llashga erishish

asosiy masalalardan biri bo'lib hisoblanadi. Raqamli banking usullarini qo'llash, iqtisodiy havfsizlikni ta'minlash va mobil tizimlar rivojlanishiga alihida ahamiyat berish moliyaviy bozorlar va banklar rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu bo'limdagi asosiy ko'rib chiqiladigan tushunchalar raqamli iqtisodiyot sharoitida kredit tashkilotining havfsizligini ta'minlash hamda raqamli bankingning rivojlanish muammolari hisoblanadi. Kredit tashkilotining iqtisodiy xavfsizligi bankning ichki va tashqi salbiy taasurotlardan himoya qilish uchun qo'llaniladigan tashkiliy, huquqiy, dasturiy-texnik vositalar va usullar majmui hisoblanadi. Lekin zamonaviy kredit tashkilotining iqtisodiy havfsizligini ta'minlash uchun kerak bo'lgan asosiy faktorlar jumlasiga IT-infratuzilmaning himoyasini ta'minlash, ma'lumotlarning butunligi va konsidentsiyalligini ta'minlash va firibgarliklarga qarshi kurashishni kiritishimiz mumkin. Analitiklarning baholovlariga ko'ra, ba'zi bir bankirfiribgarlarning kriminal harakatlari tufayli taxminan 80% banklar litsenziyalardan mahrum qilinganlar, bir qancha baklar viruslar hujumiga uchrab, zarar ko'rganlar, ba'zi banklar esa iqtisodiy hurujlar tufayli o'zlarining bir qancha bo'limlarini vaqtinchalik yopib turishga majbur bo'lganlar. Xuddi shuning uchun ham tashkilotlarning ishonchli iqtisodiy havfsizligini ta'minlash uchun nafaqat dasturiy-texnik vositalar, balki sozlangan va yaxshilab tekshirilgan raqamli banking tizimini ham yaratish talab etiladi. "Raqamli banking" degan tushuncha zamonaviy moliyachilar leksikonidan joy olgan va u "Sun'iy intellekt" tushunchasi bilan ham uzviy bog'liq. Sun'iy intellect texnologiyalariga bo'lgan katta talab hozirgi davrda bu sohadagi startaplarning ancha ko'payishiga olib keldi va ularni moliyalashtirish hajmi jahon miqyosida \$1,5 milliard dollardan oshdi.

Raqamli banking bo'yicha zamonaviy ishlanmalarni tahlil qilgan holda bu sohadagi eng asosiy yo'nalishlarni ko'rsatishimiz mumkin:

1. Pul mablag'larini yuvish (legallashtirish) ning oldini olishga mo'lajallangan jarayonlarni avtomatlashtirish;
2. Administrativ masalalarni hal qilishda chat-botlardan foydalanish;
3. Virtual xodimlar tomonidan amalga oshirilayotgan amallarning havfsizlik qoidalariga rioya qilinishini boshqarish;
4. Bankomatlarga o'rnatilgan komp'yuterlashgan ko'rish tizimlaridan foydalanish;
5. Mijozning ishonchliligi reytingini avtomatik ravishda aniqlash texnologiyasini tadbiq qilish.

Bank hizmatlari inson raqamli hayotining deyarli barcha sohalarida ham mavjud. Bu sohalarga misol qilib, mobil qurilmalarni, ijtimoiy saytlarni, elektron to'lovlarni va pul o'tkazmalarini, internet-narsalarni, pul depozitlarini va boshqalarni kiritishimiz mumkin. Hozirgi davrda bank va mijozning o'zaro muloqoti butunlay yangi – interaktiv tusga kirib, raqamli fikrlash tushunchasi ham paydo bo'ldi.

Yuqorida aytilganlarni hisobga olgan holda raqamli bankingning quyidagi aniqlanuvini keltirishimiz mumkin. Raqamli banking – dasturiy ta'minotlar to'plami bo'lib, u foydalanuvchilar uchun qulay interfeys ta'minlab beradi va barchaga bank

hizmatlari va mahsulotlaridan on-layn rejimida foydalanishga imkon beradi. BBC firmasining masofaviy bank xizmatlarini ta'minlab beruvchi avtomatlashtirilgan tizimi CORREQTS ko'pchilik banklar tomonidan foydalaniladi. Bu tizimdan, masalan, Sberbank, Rayffayzenbank, Nordea Bank, 383 Kredit Evropa Bank, Bank Kredit Swiss va boshqalar foydalanadilar. Shunday qilib, zamonaviy bosqichda bank sektori rivojlanishining asosiy tendentsiyasi raqamli bankingning to'la-to'kis kontseptsiyasini yaratishdir.

Bunda quyidagi tashkiliy bosqichlarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- Raqamli kanallarning o'zaro muloqotini yaratish (internet-banking, mobil bank);
- Barcha imkoniyatlarni ishga solgan holda raqamli mahsulotlarni hayotga tadbiiq qilish (on-layn rejimida kirish parollarini olish, ma'lumotlarni elektron ko'rinishga keltirish);
- Barcha operatsiyalarni to'liq raqamlashtirish (Big Data, Android Pay);
- Sun'iy intellektdan foydalanish asosida mijozga fokuslangan modellar qurish.

Ushbu bosqichlarni amalga oshirish natijasida banklar on-layn transformatsiyaga uchrashi, yangi to'lov usullarining paydo bo'lishi va mijozlarning bank bilan boshqacha muloqot usullari yuzaga kelishi mumkin. Bank biznesidagi bunday yangiliklar kredit tashkilotlarining faoliyatida ham, ularning iqtisodiy havfsizligini ta'minlashda ham bir qancha katta o'zgarishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Raqamli banking sharoitlarida iqtisodiy havfsizlikni ta'minlash uchun, bizning fikrimizcha, quyidagi tadbirlarni amalga oshirish talab etiladi:

1. Dasturiy mahsulotlarni doimiy ravishda ishlab chiqarish va yangilash;
2. Markazlashgan ma'lumotlar bazasini yaratish;
3. Kredit tashkilotlarning iqtisodiy havfsizligini ta'minlash uchun qonuniy va normativ-xuquqiy asoslarni mukammallashtirish;

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Murojaatnoma 2020-yil 25-yanvar
2. Khudoykulov, H. A., & Sherov, A. B. (2021). DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN CORPORATE GOVERNANCE OF JOINT STOCK COMPANY. Экономика и бизнес: теория и практика, (3-2), 217-219.
3. Matkuliyeva, S., & Ataeva, K. (2022). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В РАЗВИТИИ ОТРАСЛЕЙ И ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ. Scientific progress, 3(2), 360-363.
4. Шеров, А. (2017). Олий таълим муассасаларига бюджетдан ташқари маблағларни жалб этишни такомиллаштириш. " Biznes-Эксперт", (3 (111)), 3.

5. Gontar A.A. Digital banking as one of the components of the economic security of a credit organization// Bulletin of the Volzhskiy University im. VN Tatishcheva. – 2017. – T.1. - no. 4

6. А. Б. Шеров, & Ш. Б. Юсупов (2021). ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭФФЕКТИВНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ ПОЛИТИКИ В СТРАНЕ. Scientific progress, 2 (1), 605-609.

7. Suchat Tungjitnob, Kitsuchart Pasupa, Boontawee Suntisrivaraporn “Identifying SME customers from click feedback on mobile banking apps: Supervised and semi-supervised approaches”. Volume 7, Issue 8, August 2021, e07761